

3. Гришина Н. В. Принципи доброчесності та належного врядування у публічному управлінні. *Право та інновації*. 2020. № 1. С. 75–79.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-303-6-26>

Кучерявий В. М.,

*аспірант кафедри публічного управління та економіки
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

ЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛІЗОВАНОГО ЛОБІЗМУ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Одним із важливих ознак демократичного розвитку суспільства в будь-якій державі вважається розвиток цивілізованого лобізму, який покликаний врегулювати суспільні інтереси шляхом доповнення собою конституційний порядок демократичного управління. Цивілізований лобізм виступає своєрідним соціальним інститутом, який діє на законодавчих засадах з метою забезпечення дотримання суспільних інтересів відповідно до принципів відкритості та публічного контролю. У вітчизняних умовах розвиток цивілізованого лобізму залежить від рівня довіри суспільства до роботи органів державної влади.

Найбільш вдало розкрили роль цивілізованого лобізму в органах державної влади такі науковці як О. Войнич, Ю. Зущик, С. Кравченко, В. Кучерявий В. Лисюк, В. Ляшенко, І. Немчинов, В. Сергєєв та інші.

Визначено спершу сутність поняття «лобізм». Так, на даний час існує чимало думок науковців стосовно даного питання. Зазвичай лобізм – це робота суспільства, бізнесу, корпоративних та партійних організацій, які спрямовують свій вплив на органи державної влади задля лобювання приватних інтересів.

Існуючі в наукових джерелах трактування різними науковцями поняття «лобізм» ґрунтуються на теоріях трансформаційних зрушень, формування громадянського суспільства, плюралістичній і корпоративістській моделях груп інтересів та їх легітимації, теорії прийняття рішень тощо. Еволюція наукової думки вплинула на термінологію, окреслила визначення відповідних явищ [3, с. 94].

На думку О. Войнич, лобізм розглядається «як особлива система та практика реалізації інтересів окремих організацій і різноманітних груп громадськості шляхом цілеспрямованого впливу на законодавчі та виконавчі органи державної влади, як невід’ємна складова

політичного процесу демократичного суспільства та специфічний вид зв'язків з громадськістю. Концептуальні підходи до сутності лобізму характеризуються його визнанням лобізму як політичної категорії та парадигми політичного розвитку, становлення громадянського суспільства та легітимації лобіювання у державно-управлінській практиці. Такі підходи виокремлюють специфіку наукових теорій зарубіжних та вітчизняних дослідників щодо суперечливої дуалістичної природи політичного представництва інтересів, згідно з якою представницькі групи можуть бути політичним інститутом і лобі-групами як виразниками корпоративних та суспільних інтересів. Осмислення сутності лобізму в державно-управлінській науці реалізується через поглиблення уявлень щодо легітимності лобі-діяльності в контексті розвитку політичної культури як синтезу політичної свідомості і політичної поведінки влади та суспільства» [1].

Отже, на основі аналізу наведених вище визначень лобізму сутнісними рисами цієї діяльності можна вважати такі:

- наявність певної зацікавленої групи (група інтересів);
- наявність професійного найнятого працівники чи групи працівників, що відповідно до замовлення, представляють інтереси зацікавленої групи (група тиску);
- здійснення цієї діяльності з метою прийняття вигідних для замовника (зацікавленої групи) управлінських рішень [3, с. 95].

І. Немчинов відрізняє цивілізований і нецивілізований лобізм [6, с. 10]. Таке розрізнення слід визнати доцільним і корисним, хоча в нецивілізованому лобізмі можна вбачати і просте правопорушення чи зловживання. На думку І. Немчинова, нецивілізований лобізм – це «спроба «протиснути» вигідне рішення якогось приватного» питання чи якоїсь приватної проблеми, а цивілізований – «складний механізм впливу на владу (законодавчу в тому числі) з метою встановлення певних «рамкових» правил гри» [6, с. 11]. Тобто, різницю автор вбачає в цілях, але, на нашу думку, відмінність існує швидше в методах. Адже шантаж, будемо сподіватися, ніколи не стане визнаним цивілізованим лобізмом. Якщо навіть він буде скоюватися задля встановлення певних «рамкових» правил гри [7, с. 90].

Суспільне значення лобізму полягає в тому, що він сполучає визначальні сфери життєдіяльності суспільства: підприємництво, державне адміністрування і публічну політику. Цивілізоване лобіювання полягає в співвідношенні наслідків, що їх викликає ухвалені рішення, з системою прийнятих цінностей і потребами національної безпеки. Лобізм також означає роботу психологічного впливу на мотиваційну сферу тих осіб, хто уповноважений ухвалювати рішення: переконання, підкуп і примушення (тиск, шантаж) [5, с. 30].

Відтак, на нашу думку, під цивілізованим лобізмом слід розуміти своєрідну форму взаємодії органів державної влади з суспільством, відповідно з якою передбачається активізація безперервного та цілеспрямованого впливу суспільних груп, зокрема за рахунок навмисно найнятих професіоналів чи установ, на державні та місцеві владні органи задля ухвалення або несхвалення рішень даними органами у відповідно із діючим законодавством.

До основних характеристик цивілізованого лобізму як комплексної діяльності належать, зокрема, його суб'єкти, об'єкти, цілі, функції та методи. Наприклад, Ю. Зущик пропонує визначати рівень цивілізованості лобіювання через аналіз наступних параметрів:

1) опосередкування процесу лобіювання за допомогою лобістських структур;

2) гласність, прозорість лобістської діяльності та контроль за нею;

3) конкуренція між лобістськими групами [2, с. 16–20].

Головною передумовою цивілізованого лобіювання є опосередкування процесу лобіювання за допомогою лобістських структур. У світі політики й бізнесу існує своєрідний розподіл праці, який полягає в тому, що лобіюванням займаються безпосередньо спеціальні структури – асоціації, союзи, ліги підприємців і банкірів, діяльність яких відображає об'єктивну потребу підприємців у посередництві при просуванні інтересів бізнесу й ураховує всі складнощі процесу лобіювання. Найвністі «легалістських» посередників (особливо якщо ними стають законно існуючі організації, що мають установчі документи) є ефективним засобом. Понад те, громадськість отримує можливість оцінювати, прогнозувати і контролювати діяльність «легалістських» лобістів [4, с. 12].

Потреба у впровадженні у вітчизняних умовах цивілізованого лобізму виникла у 2010 році із набуттям влади політичної партії, яку представляли представники олігархату. Внаслідок цього, велика кількість інших осіб не могла вплинути на процес розробки і реалізації як внутрішньої, так і зовнішньої політик, що зумовили стрімке зростання тіньового бізнесу в країні. З метою забезпечення відкритості процесів ухвалення управлінських рішень та легалізації більшої частки приватного капіталу з-за кордону і повернення його в країну, влада має забезпечити сприятливі умови для впровадження цивілізованого лобізму шляхом:

– гарантування стійкості та високого рівня захисту капіталів;

– позбавлення представників олігархату впливати «тіньовими» засобами на сферу державного управління через прийняття належних нормативно-правових актів;

- трансформації механізму обрання Верховної Ради України, тобто з пропорційну системи змінити на мажоритарну;
- створення списку непідконтрольних фахових лобістів (узакононні лобістські організації);
- організації ефективних інститутів громадянського суспільства, передусім громадських засобів масової інформації.

Таким чином, використання цивілізованого лобізму в органах державної влади в сучасних умовах може забезпечити виконання функції коректування інтересів суспільства шляхом доповнення собою конституційного ладу у управлінській системі, яка опирається на демократичні принципи. При забороні використання цивілізованого лобізму в органах державної влади стане можливо ліквідувати існуючий механізм порівняння інтересів та визначити головні пріоритети в процесі підготовки або прийняття певних нормативно-правових актів.

Список використаних джерел:

1. Войнич О. М. Цивілізований лобізм як чинник політичної культури: концептуальний та прикладний виміри : автореф. дис ... к. політ. н. : 23.00.03. К. : [б. в.], 2009. 21 с.
2. Зущик Ю. Лобізм в Україні. К. : Знання, 2000. 312 с.
3. Кравченко С. О., Кучерявий В. М. Аналіз сутності цивілізованого лобізму як форми взаємовідносин влади та суспільства. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2019. Випуск 30(69). С. 93–99.
4. Лисюк В. С. Інституалізація цивілізованого інституту лобізму в Україні. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2021. № 2(62). С. 9–18.
5. Ляшенко В. І. Бізнес-асоціації в системі інституційного забезпечення лобіювання інтересів підприємництва в Україні. *Прометей*. 2008. № 2(26). С. 28–39.
6. Немчинов І. Лобіювання як форма діалогу з владою. *Контекст*. 2002. № 2. С. 9–12.
7. Сергєєв В. Лобізм в Україні: можливості неурядових організацій. *Політичний менеджмент*. 2007. № 3. С. 88–95.